

УДК 347.956 : 347.937(347.951.23)

У. Б. Воробель*викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
(Львівський державний університет внутрішніх справ)*

ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТИТУТУ ЗАЛИШЕННЯ ЗАЯВИ БЕЗ РОЗГЛЯДУ НА СТАДІЇ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Постановка проблеми та стан дослідження. Звертаючись до суду, особа, яка подала заяву, завжди прагне отримати відповідь на заявлені нею вимоги у формі рішення суду (не вдаючись у дискусію щодо розмежування понять "рішення суду" та "судове рішення", лише зазначимо, що ми підтримуємо позицію тих науковців, які з метою усунення термінологічної плутанини у позначенні родового і видового понять, пропонують для визначення родового поняття, що застосовуватиметься для всіх актів правосуддя в цивільному процесі, вживати термін "судові постанови", а для позначення акту правосуддя, яким справа вирішується по суті (видового поняття), – "судові рішення" [1, с. 204-205; 2, с. 18-19]. Тому в статті терміни "рішення суду" та "судове рішення" використовуються як синоніми, та позначають акт правосуддя, що дає відповідь на заявлені вимоги і вирішує справу по суті). Однак розгляд справи, ініційований такою особою, не завжди може завершитись ухваленням рішення. Адже бувають випадки, коли суд в силу певних обставин, не може дати відповідь на поставлені перед ним питання та визначити долю заявлених вимог, а зобов'язаний завершити провадження у справі в одній із форм, спеціально

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vuepr.pdf>.

встановлених для цього законодавцем. Однією із таких форм закінчення розгляду цивільних справ без ухвалення рішення і є залишення заяви без розгляду.

У науковій літературі залишення заяви без розгляду дефініюється як форма закінчення цивільних справ без ухвалення рішення, яка застосовується за наявності точно встановлених в законі обставин, як правило, у зв'язку з порушенням заінтересованими особами умов реалізації права на звернення до суду, але яка не перешкоджає повторному зверненню в суд з тотожною вимогою [3, с. 70; 4, с. 12; 5, с. 331; 6, с. 424; 7, с. 239; 8, с. 626]. Доповнюючи існуючу дефініцію, слід вказати, що це форма закінчення провадження у справі, яка може застосовуватись як судом першої інстанції, так і судами вищестоящих інстанцій (хоча під судами вищестоящих інстанцій ми розуміємо суди апеляційної та касаційної інстанцій, проте з огляду на обмеженість цієї статті предмет нашого дослідження становитиме лише специфіка застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляції).

Однак застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень має ряд особливостей, які обумовлені специфічними рисами цієї стадії цивільного судочинства. Так, наприклад, відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 307 та ч. 1 ст. 310 Цивільного процесуального кодексу України (надалі – ЦПК України), апеляційний суд за наслідками розгляду апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції може залишити заяву без розгляду з підстав, передбачених ст. 207 ЦПК України, але лише з одночасним скасуванням рішення суду нижчестоящої інстанції. Окрім цього, в апеляційній інстанції не застосовуються ряд інститутів, які характерні для провадження у суді першої інстанції, про що вже неодноразово зазначалось як у науковій

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vuepr.pdf>.

літературі, так і в узагальненнях судової практики. Так, Верховний Суд України (далі – ВСУ) у постанові від 24 жовтня 2008 р. № 12 "Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку" вже зазначав, що відповідно до ст. 304 ЦПК України, суд апеляційної інстанції при розгляді справи керується правилами розгляду справи судом першої інстанції, з винятками й доповненнями, встановленими главою I "Апеляційне провадження" розділу V ЦПК України, у зв'язку з чим в апеляційній інстанції не застосовуються ті правила, які властиві лише для суду першої інстанції (наприклад, правило про пред'явлення зустрічного позову, про прийняття позову третьої особи із самостійними вимогами, про об'єднання і роз'єднання позовів). Окрім цього, на думку ВСУ, оскільки згідно з ч. 2 ст. 305 ЦПК України неявка осіб, які беруть участь у справі, належним чином повідомлених про час і місце розгляду справи, не перешкоджає розгляду справи апеляційним судом, то недопустимим є і застосування правила про неможливість розгляду справи за відсутності позивача, від якого не надійшла заява про розгляд справи за його відсутності (ч. 3 ст. 169 ЦПК України) [9, с. 12].

Про неможливість застосування під час перегляду справи в апеляційному суді ряду інститутів, характерних для суду першої інстанції, зокрема, вже згаданого правила про недопустимість розгляду справи за відсутності позивача, від якого не надійшла заява про розгляд справи за його відсутності, неодноразово зазначалось і процесуалістами-теоретиками [7, с. 365; 10, с. 164].

Як бачимо, специфічні риси, характерні цій стадії цивільного судочинства, вносять свої корективи у механізм застосування апеляційним судом такої форми завершення провадження у справі без ухвалення рішення як залишення заяви без розгляду. Та, на жаль, особливості

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vueprsr.pdf>.

застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень у справі не становили інтересу для науковців. Зокрема, до нині не було проведено жодного комплексного дослідження впливу особливих рис апеляційного провадження, як стадії цивільного судочинства, на інститут залишення заяви без розгляду та пов'язану із цим специфіку його застосування.

Відтак метою статті є з'ясування особливостей застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень, а також аналіз пов'язаних із цим проблемних питань правового регулювання повноваження апеляційного суду щодо скасування рішення суду першої інстанції та залишення заяви без розгляду.

Виклад основних положень. Переглядаючи рішення суду першої інстанції, апеляційний суд, відповідно до ч. 1 ст. 310 ЦПК України, виявивши підстави, передбачені ч. 1 ст. 207 ЦПК України, має право застосувати інститут залишення заяви без розгляду, проте лише у разі скасування рішення нижчестоящего суду. На думку науковців, реалізуючи повноваження щодо скасування рішення суду першої інстанції та залишення заяви без розгляду, апеляційний суд здійснює виправлення помилок, спричинених порушенням судом першої інстанції норм процесуального права [11, с. 56], а саме тих помилок, які нижчестоящий суд допустив під час застосування ст. 207 ЦПК України [7, с. 370]. Слід визнати, що таке трактування науковцями повноваження, передбаченого ч. 1 ст. 310 ЦПК України, не позбавлене логіки. Адже, відповідно до правової конструкції п. 4 ч. 1 ст. 307 та ч. 1 ст. 310 ЦПК України, це повноваження поєднує дві самостійні за своїм характером процесуальні дії: скасування апеляційним судом рішення суду першої інстанції, що свідчить про допущення нижчестоящим судом помилки при розгляді чи

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vueprsr.pdf>.

вирішенні справи (в протилежному випадку не було б сенсу скасовувати правильне по суті і справедливе рішення), та залишення заяви без розгляду, що вказує на характер допущеної помилки – не застосування судом першої інстанції норм інституту залишення заяви без розгляду, за наявності підстав для цього або ж застосування цього інституту, проте з невірних підстав (в протилежному випадку не було б сенсу виправляти помилку, допущену судом першої інстанції, саме в такий спосіб).

Таким чином, п. 4 ч. 1 ст. 307 та ч. 1 ст. 310 ЦПК України врегульовано лише ті випадки, коли обставини, передбачені ст. 207 ЦПК України, виникли до або під час розгляду справи в суді першої інстанції, однак, на які суд не звернув належної уваги та розглянув справу і ухвалив рішення по суті заявлених вимог. А тому, скасовуючи рішення суду першої інстанції, апеляційний суд залишає без розгляду не ту заяву, яка стосується апеляційного провадження (простіше кажучи, не апеляційну скаргу), а саме ту заяву, яка була предметом розгляду в суді першої інстанції (позовну заяву чи заяву, в залежності від того, в якому виді провадження розглядалась справа). Окрім цього, оскільки помилка допущена при розгляді справи в суді першої інстанції, провадження в якому може завершуватись у формі залишення заяви без розгляду з будь-якої підстави, передбаченої ч. 1 ст. 207 ЦПК України, то у цьому разі підставами для залишення апеляційним судом заяви без розгляду із одночасним скасуванням рішення суду першої інстанції теж можуть бути усі обставини, передбачені вищезазначеною нормою, окрім підстави, передбаченої п. 8 ч. 1 ст. 207 ЦПК України, про що ми зазначимо нижче.

Проте обставини, що є підставами для залишення заяви без розгляду, можуть виникати не лише до або під час розгляду справи в суді першої інстанції, але й під час перегляду судового рішення в апеляційному

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vueprsr.pdf>.

провадженні (наприклад, апеляційну скаргу може бути подано особою, яка не має цивільної процесуальної дієздатності або ж особа, в інтересах якої у встановлених законом випадках відкрито апеляційне провадження у справі за заявою іншої особи, може не підтримати заявлених вимог і подати про це відповідну заяву тощо). Та, на жаль, в законодавстві відсутні хоча б якісь приписи щодо врегулювання зазначеної ситуації, а тому до нині без відповіді залишаються щонайменше два питання: чи усі обставини, передбачені ч. 1 ст. 207 ЦПК України, в силу специфічних рис стадії апеляційного перегляду судових рішень, а також з огляду на сам характер цих обставин можуть виникати на цій стадії цивільного судочинства, а також, які правові наслідки породжують ці обставини.

ВСУ у постанові від 24 жовтня 2008 р. № 12 "Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку", наприклад, зазначає, що "у разі виявлення при прийнятті апеляційної скарги обставин, передбачених пунктами 1-4 частини третьої статті 121 ЦПК, суддя-доповідач повертає апеляційну скаргу, а при виявленні їх під час розгляду справи суд залишає апеляційну скаргу без розгляду" [9, с. 10]. Однак така позиція ВСУ видається нам не зовсім прийнятною, з огляду на відсутність її законодавчого підкріплення, адже, як ми уже зазначали, законодавець не передбачає можливості залишення заяви без розгляду без одночасного скасування рішення нижчестоящего суду (фактично ВСУ, перебравши на себе повноваження законодавчого органу, що є недопустимим в правовій державі, формулює нову правову норму).

Тому спробуємо, проаналізувавши кожну із підстав залишення заяви без розгляду, передбачених ч. 1 ст. 207 ЦПК України, дати відповіді на зазначені вище запитання та запропонувати спосіб врегулювання цієї законодавчої прогалини.

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vuepr.pdf>.

Отже, першою обставиною, яка, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 207 ЦПК України, тягне залишення заяви без розгляду є **подання заяви особою, яка не має цивільної процесуальної дієздатності** (в контексті апеляції ця обставина полягатиме в поданні апеляційної скарги особою, яка не має цивільної процесуальної дієздатності). Особливістю цієї обставини є те, що для її виникнення на стадії апеляції слід аби момент втрати апелянтом дієздатності припав на строк подання апеляційної скарги, а це, як відомо, лише 10 днів. У зв'язку з цим, виникнення такої обставини як подання апеляційної скарги особою, яка не має цивільної процесуальної дієздатності, на стадії апеляції видається малоімовірним, проте можливим (наприклад, подання апеляційної скарги юридичною особою, щодо якої запис про державну реєстрацію припинення юридичної особи до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців був внесений протягом строку на апеляційне оскарження рішення).

Під час розгляду справи в апеляційному провадженні може виникнути і обставина, передбачена п. 2 ч. 1 ст. 207 ЦПК України, а саме подання **від імені заінтересованої особи заяви особою, яка не має повноважень на ведення справи** (на стадії апеляції ця обставина полягатиме в поданні від імені заінтересованої особи апеляційної скарги особою, яка не має повноважень на її подання чи ведення справи в апеляційному суді). До прикладу, під час розгляду справи за апеляційною скаргою буде встановлено, що її подав помічник прокурора, який раніше не брав участь у справі.

Ще однією підставою залишення заяви без розгляду, що передбачена п. 3 ч. 1 ст. 207 ЦПК України, є **повторна неявка в судове засідання належним чином повідомленого позивача за умови, що від нього не надійшла заява про розгляд справи за його відсутності**. Видається, що

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vueprg.pdf>.

хоча така обставина (повторна неявка в судові засідання належним чином повідомленого апелянта за умови, що від нього не надійшла заява про розгляд справи за його відсутності) і може виникнути під час перегляду апеляційним судом рішення суду першої інстанції, проте з огляду на специфічні правила апеляційного провадження, зокрема те, що неявка осіб, які беруть участь у справі, належним чином повідомлених про час і місце розгляду справи, не перешкоджає розгляду справи апеляційним судом (ч. 2 ст. 305 ЦПК України), ця обставина в апеляції втрачає свій сенс та не може бути застосована.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 207 ЦПК України, *якщо спір між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав розглядається в іншому суді* суд залишає заяву без розгляду. На нашу думку, виникнення такої обставини на стадії апеляційного перегляду є технічно неможливим, з огляду хоча б на те, що одне із проваджень завжди буде таким, що розпочато із порушенням умов реалізації права на пред'явлення позову, а тому прийняте у такому провадженні рішення підлягатиме скасуванню із залишенням заяви без розгляду, що автоматично унеможливлуватиме існування двох проваджень по тотожних справах.

Заява також може бути залишена без розгляду якщо *позивач подав заяву про залишення позову без розгляду* (п. 5 ч. 1 ст. 207 ЦПК України). На жаль, недосконалість правового регулювання процедури застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень призвела до численних проблем на практиці. Так, нині при виникненні цієї обставини (подання апелянтом заяви про залишення апеляційної скарги без розгляду) на стадії апеляції суди другої інстанції, не маючи іншого виходу, змушені керуватись нормою, яка, як ми уже

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vuepr.pdf>.

засначали, спрямована на виправлення помилок, допущених судом першої інстанції, а саме ч. 1 ст. 310 ЦПК України. Це спровокувало як серед теоретиків, так і серед практиків дискусію щодо допустимості реалізації цього права в суді апеляційної інстанції. Так, наприклад, частина суддів апеляційних судів, вважає, що оскільки в ч. 1 ст. 310 ЦПК України йдеться про те, що рішення суду підлягає скасуванню в апеляційному порядку із залишенням позовної заяви без розгляду з підстав встановлених ст. 207 ЦПК України, а однією із таких підстав і є обставина, передбачена пунктом 5 цієї статті [12; 13; 14; 15; 16], то і подання апелянтом заяви про залишення апеляційної скарги без розгляду є теж можливим. Та проблема полягає у тому, що апеляційні суди у таких випадках не просто залишають апеляційну скаргу без розгляду, а й скасовують рішення суду першої інстанції. Інша ж група суддів апеляційних судів дотримується протилежної позиції, згідно з якою, справа в апеляційному суді хоча й розглядається за правилами, встановленими для розгляду справ судом першої інстанції, проте цей порядок має свої винятки і доповнення, встановлені розділом 5 главою 1 ЦПК України, у зв'язку з цим, можна вчиняти лише ті процесуальні дії, що передбачені правилами апеляційного провадження, а це: право на доповнення, зміну, відкликання апеляційної скарги чи відмову від неї або ж право відмови позивача від позову та укладення мирової угоди (відповідно ст. 300 та ст. 306 ЦПК України). Вчинення ж такої процесуальної дії як подання заяви про залишення позовної заяви без розгляду в апеляційному провадженні не передбачено, а тому і апелянт не має права на подання заяви про залишення апеляційної скарги без розгляду. З огляду на це такі суди постановляють ухвалу про відмову у задоволенні клопотання про залишення апеляційної скарги без розгляду і продовжують розгляд справи [17; 18; 19].

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vuepr.pdf>.

У науковій літературі теж лунають подібні висловлювання. Зокрема Ю. Мірошниченко, зазначає, що нині аби "рішення, яким відмовлено в задоволенні заявлених вимог, було скасоване, позивачу достатньо оскаржити його, а потім подати до апеляційного суду заяву про залишення позову без розгляду. Таким чином, рішення (хоч воно тричі правильне і справедливе) відповідно до ст. 310 ЦПК України підлягає безумовному скасуванню, а заява — залишенню без розгляду, що відкриває позивачу шлях до повторного звернення до суду з тими ж вимогами...". У зв'язку з чим, подання заяви про залишення позову без розгляду на ревізійних стадіях цивільного судочинства ним розцінюється як один із видів процесуальних диверсій [20].

Окрім цього, на думку науковця, скасування рішення суду першої інстанції за клопотанням позивача про залишення заяви без розгляду залишає відповідача у стані правової невизначеності, що суттєво обмежує його інтереси і зводить нанівець мету судового процесу — правильне і швидке вирішення справи. А тому з метою оптимізації правосуддя й унеможливлення певних видів процесуальних диверсій процесуаліст пропонує, внівши відповідні зміни у ч. 2 ст. 31 ЦПК України, або обмежити право позивача на залишення заяви без розгляду рамками провадження справи в суді першої інстанції, або ж взагалі відмовитись від можливості залишення заяви без розгляду за ініціативною позивача [20].

Суд залишає заяву без розгляду якщо *між сторонами укладено договір про передачу спору на вирішення до третейського суду і від відповідача надійшло до початку з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами заперечення проти вирішення спору в суді* (п. 6 ч. 1 ст. 207 ЦПК України). Видається, що з огляду на часові межі реалізації відповідачем свого права на заявлення заперечень проти розгляду справи в

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vueprg.pdf>.

суді у зв'язку з наявністю договору про передачу спору до третейського суду (а це, відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 207 ЦПК України, до початку з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами), виникнення цієї обставини на стадії апеляції є неможливим.

Якщо особа, в інтересах якої у встановлених законом випадках відкрито провадження у справі за заявою іншої особи, не підтримує заявлених вимог і від неї надійшла відповідна заява, то суд, відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 207 ЦПК України, зобов'язаний залишити заяву без розгляду.

Наприклад, під час розгляду апеляційним судом Львівської області цивільної справи за апеляційною скаргою гр. К на рішення Галицького районного суду м. Львова від 17 лютого 2011 року у справі за позовом прокурора Галицького району м. Львова в інтересах першого Українського театру для дітей та юнацтва до гр. К про стягнення коштів, представник першого Українського театру для дітей та юнацтва подав до апеляційного суду заяву про залишення позовної заяви прокурора без розгляду на тій підставі, що театр не підтримує вимог, заявлених прокурором в його інтересах. Суд постановив скасувати рішення Галицького районного суду м. Львова від 17 лютого 2011 року, а позовну заяву прокурора Галицького району м. Львова в інтересах першого Українського театру для дітей та юнацтва до гр. К про стягнення коштів за виплату середнього заробітку за час вимушеного прогулу залишити без розгляду [21].

Як бачимо, суд, застосувавши ч. 1 ст. 310 ЦПК України, скасував рішення суду першої інстанції з підстави, яка фактично жодного стосунку до цього рішення не мала (адже колектив театру перестав підтримувати заявлені в його інтересах вимоги вже на стадії апеляції).

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vuepr.pdf>.

П. 8 ч. 1 ст. 207 ЦПК України передбачає, що суд залишає заяву без розгляду якщо *провадження у справі відкрито за заявою, поданою без додержання вимог, викладених у статтях 119 і 120 ЦПК України, та не було сплачено судовий збір і позивач не усунув цих недоліків у встановлений судом строк*. На стадії апеляції теж може виявитись, що апеляційне провадження відкрито за апеляційною скаргою, яка не відповідає формі і змісту, що визначені ст. 295 ЦПК України, або ж не сплачено судового збору за її подання і апелянт не усунув цих недоліків у встановлений судом строк. Проте ці недоліки форми чи змісту апеляційної скарги мають або виникнути, або бути виявлені судом після відкриття апеляційного провадження (адже до апеляційної скарги, яка не оформлена відповідно до вимог, встановлених ст. 295 ЦПК України, а також у разі несплати судового збору, якщо це виявлено судом під час вирішення питання про відкриття апеляційного провадження, застосовується інститут залишення без руху). Беручи до уваги той факт, що значну частину недоліків апеляційної скарги, у зв'язку з чітким встановленням законодавцем вичерпного переліку вимог щодо її форми і змісту, суд може виявити вже при зовнішньому аналізі її реквізитів, а також зважаючи на те, що під час апеляційного провадження практично не можливе зростання судового збору (адже на цій стадії цивільного судочинства не можна збільшити розмір позовних вимог чи пред'явити нову вимогу), і враховуючи позицію ВСУ, висловлену у вищезгаданій постанові, що "у разі виявлення при судовому розгляді справи неповної сплати суми судового збору стягнення недоплачених сум проводиться з відповідної особи при ухваленні судового рішення" [9, с. 10], виникнення цієї обставини на стадії апеляційного перегляду судових рішень видається вкрай мало ймовірним.

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vueprg.pdf>.

Варто звернути увагу і на ще один аспект застосування цієї підстави на стадії апеляційного перегляду судового рішення. Так, як уже ми зазначали, ця обставина може виникнути до або під час розгляду справи в суді першої інстанції, однак суд міг не звернути на неї уваги і вирішити справу по суті, ухваливши рішення. У цьому разі апеляційний суд, відповідно до ч. 1 ст. 310 ЦПК України, зобов'язаний скасувати таке рішення і залишити заяву без розгляду на підставі п. 8 ч. 1 ст. 207 ЦПК України. Та видається, що такий спосіб вирішення помилки, допущеної судом першої інстанції, не цілком відповідає загальним постулатам апеляційного провадження, зокрема, закріпленого в ч. 2 ст. 308 ЦПК України, правила про те, що не може бути скасоване правильне по суті і справедливе рішення суду з одних лише формальних підстав. Тому, на нашу думку, не може бути скасоване рішення із залишенням заяви без розгляду лише з огляду на те, що не були дотримані позивачем вимоги щодо форми чи змісту позовної заяви чи не було сплачено судового збору, оскільки ці недоліки не є настільки вагомими аби скасовувати правильне по суті і справедливе рішення суду.

І остаточною підставою залишення заяви без розгляду, передбаченою п. 9 ч. 1 ст. 207 ЦПК України, є *залишення позивачем до закінчення розгляду справи судового засідання і не надходження до суду заяви про розгляд справи за його відсутності*. Видається, з огляду на те, що неявка у судові засідання на стадії апеляційного перегляду судових рішень не визнається законодавцем як зловживання процесуальними правами (нагадаємо ще раз, що відповідно до ч. 2 ст. 305 ЦПК України, неявка сторін або інших, які беруть участь у справі, належним чином повідомлених про час і місце розгляду справи не перешкоджає розгляду справи), то і залишення апелянтом до закінчення розгляду справи судового

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vuepr.pdf>.

засідання теж не мало б викликати жодних правових наслідків (зрештою, як і п. 3 ч. 1 ст. 207 ЦПК України).

Подібної позиції притримується і ВСУ, хоча і з інших мотивів.

Так, ВСУ, скасовуючи ухвалу Апеляційного суду Дніпропетровської області про скасування рішення суду першої інстанції та залишення позовної заяви без розгляду, у зв'язку з тим, що гр. Я до закінчення апеляційного розгляду справи залишив зал судового засідання і не подав до суду заяви про розгляд справи у його відсутності, зазначив, що в п. 9 ч. 1 ст. 207 ЦПК України чітко вказано, що суд постановляє ухвалу про залишення заяви без розгляду, якщо позивач до закінчення розгляду справи покине судові засідання, а, враховуючи те, що відповідно до ч. 3 ст. 208 ЦПК України судовий розгляд закінчується ухваленням рішення, то апеляційний суд помилково застосував норму закону, яка передбачає можливість залишення заяви без розгляду на стадії розгляду справи і не поширюється на стадію перегляду судового рішення в апеляційному порядку [22].

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що, як і на стадії розгляду справи, обставини, передбачені ч. 1 ст. 207 ЦПК України, можуть виникнути і на стадії апеляційного перегляду судових рішень. Проте специфіка самої стадії, а також особливі риси, притаманні кожній з цих обставин, виключає можливість застосування деяких із них на цій стадії цивільного судочинства. Зокрема, на стадії апеляції не можуть викликати відповідних правових наслідків такі обставини як: повторна неявка в судові засідання належним чином повідомленого апелянта за умови, що від нього не надійшла заява про розгляд справи за його відсутності; розгляд спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав в іншому суді; надходження від відповідача до початку

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vuepr.pdf>.

з'ясування обставин у справі та перевірки їх доказами заперечень проти вирішення спору в суді у зв'язку з наявністю між сторонами договору про передачу спору на вирішення до третейського суду та залишення апелянтом до закінчення розгляду справи судового засідання і не надходження до суду від нього заяви про розгляд справи за його відсутності. А тому не можуть бути застосовані на цій стадії підстави, передбачені пунктами 3, 4, 6 та 9 ч. 1 ст. 207 ЦПК України.

Що стосується правових наслідків виникнення на стадії апеляції обставин, передбачених пунктами 1, 2, 5, 7, 8 ч. 1 ст. 207 ЦПК України, то, враховуючи те, що ці обставини стосуються лише апеляційного провадження, найкращим варіантом у цьому разі вбачається надання апеляційному суду можливості, постановивши відповідну ухвалу, залишати без розгляду саме апеляційну скаргу, а не скасовувати рішення суду першої інстанції та залишати без розгляду позовну заяву.

Окрім цього, закріплення в законодавстві норми, яка врегулюватиме наслідки виникнення під час апеляційного провадження вищезазначених обставин, зокрема подання апелянтом заяви про залишення апеляційної скарги без розгляду, шляхом надання апеляційним судам, не скасовуючи рішення судів перших інстанцій, залишати апеляційні скарги без розгляду, усуне загрозу виникнення процесуальних диверсій та надасть апелянту можливість реалізації його процесуальних прав.

Слід зазначити, що подібний алгоритм вирішення схожої ситуації вже закладений в цивільному-процесуальному законодавстві. Йдеться про таку обставину як подання апелянтом заяви про відмову від апеляційної скарги. Відповідно до ч. 4 ст. 300 ЦПК України, відмова апелянтом від апеляційної скарги у разі її прийняття судом тягне лише закриття апеляційного

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vueprg.pdf>.

провадження без будь-яких наслідків для рішення суду нижчестоящої інстанції. Єдиним наслідком закриття апеляційного провадження є неможливість повторного оскарження рішення чи ухвали з тих самих підстав.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити низку таких висновків:

по-перше, п. 4 ч. 1 ст. 307 та ч. 1 ст. 310 ЦПК України врегульовано лише ті випадки, коли обставини, передбачені ст. 207 ЦПК України, виникли до або під час розгляду справи в суді першої інстанції, однак, на які суд не звернув належної уваги та розглянув справу і ухвалив рішення по суті заявлених вимог;

по-друге, оскільки помилка, що виправляється апеляційним судом, допущена при розгляді справи в суді першої інстанції, провадження в якому може завершуватись у формі залишення заяви без розгляду з будь-якої підстави, передбаченої ч. 1 ст. 207 ЦПК України, то у цьому разі підставами для залишення апеляційним судом заяви без розгляду із одночасним скасуванням рішення суду першої інстанції теж можуть бути усі обставини, передбачені вищезазначеною нормою, окрім підстави, передбаченої п. 8 ч. 1 ст. 207 ЦПК України;

по-третє, специфіка стадії апеляційного перегляду судових рішень, а також особливі риси, притаманні кожній з цих обставин, зумовлюють можливість застосування на цій стадії цивільного судочинства не усіх підстав, а лише передбачених п. 1, 2, 5, 7, 8 ч. 1 ст. 207 ЦПК України;

по-четверте, з метою врегулювання випадків виникнення цих обставин під час перегляду судових рішень за правилами апеляційного провадження доцільним видається закріплення в законодавстві за

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vuepr.pdf>.

апеляційними судами можливості залишення апеляційної скарги без розгляду.

Список використаних джерел

1. Андронов І. В. Питання класифікації рішень суду в цивільному процесі України / І. В. Андронов // Університетські наукові записки. – 2006. – № 3-4 (19-20). – С. 204-207.
2. Шиманович О. М. Судові постанови у цивільному процесі України (на матеріалі рішень і ухвал суду першої інстанції): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. М. Шиманович. – К., 2005. – 221 с.
3. Веливис С. И. Некоторые вопросы оставления иска без рассмотрения / С. И. Веливис // Правоведения. – 1966. – № 4. – С. 69-75.
4. Веливис С. И. Оставление судом первой инстанции гражданского дела без рассмотрения : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. № 12.712 „Гражданское право и гражданский процесс” / С. И. Веливис. – М., 1971. – 22 с.
5. Луспеник Д. Д. Розгляд цивільних справ судом першої інстанції / Д. Д. Луспеник. – Х. : Харків юридичний, 2006. – 480 с.
6. Позовне провадження : монографія / [В. В. Комаров, Д. Д. Луспеник, П. І. Радченко та ін]. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 522 с.
7. Сенік С. В. Цивільне процесуальне право : навч. посібник / С. В. Сенік, Р. Я. Лемик. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 424 с.
8. Фурса С. Я., Фурса Є. І., Щербак С. В. Цивільний процесуальний кодекс України : Науково-практичний коментар : У 2 т. / За заг. ред. С. Я.

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vueprs.pdf>.

Фурси. – К. : Видавець Фурса С. Я. : КНТ, 2010. – Т. 1. – 1044 с. – ("Серія процесуальні науки").

9. Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2008 року № 12 // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 11 (99). – С. 7-14.

10. Угриновська О. Деякі зауваження та пропозиції до постанови Пленуму Верховного Суду України "Про судову практику розгляду цивільних справ в апеляційному порядку" / О. Угриновська // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2009. – Випуск 48. – С. 160-165.

11. Тимофеев Ю. А. Полномочия суда второй инстанции в гражданском процессе. Современные проблемы / Ю. А. Тимофеев. – М. : Волтерс Клувер, – 2008. – 81 с.

12. Ухвала Апеляційного суду Волинської області від 26.04.2012 року у справі № 2-4245/11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

13. Ухвала Апеляційного суду Дніпропетровської області від 28.02.2012 року у справі № 22-ц/490/2548/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

14. Ухвала Апеляційного суду Житомирської області від 15.03.2012 року у справі № 0604/2-764/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

15. Ухвала Апеляційного суду Полтавської області від 27.03.2012 року у справі № 22ц-4219/11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vueprsr.pdf>.

16. Ухвала Апеляційного суду Черкаської області від 17.04.2012 року у справі № 22-ц/2390/606/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

17. Ухвала Апеляційного суду Миколаївської області від 15.02.2012 року у справі № 22ц-638/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

18. Ухвала Апеляційного суду Сумської області від 03.04.2012 року у справі № 22-ц/1890/803/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

19. Ухвала Апеляційного суду Тернопільської області від 15.04.2011 року у справі № 22-ц-637/11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

20. Мірошниченко Ю. Спир безкінечного розгляду / Юрій Мірошниченко // Закон і бізнес. Суддівські проблеми. – № 15 (1002). 09.04-15.04.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/1868-spir_bezkinechnogo_rozglyadu.html.

21. Ухвала Апеляційного суду Львівської області від 23.01.2012 року у справі № 22-ц-92/12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

22. Ухвала Верховного Суду України від 24.10.2007 року у справі № 6-3681св07 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

▪ Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень / У. Б. Воробель // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12vuepr.pdf>.

Воробель У. Б.

Застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень

Досліджуються особливості застосування інституту залишення заяви без розгляду на стадії апеляційного перегляду судових рішень у цивільному провадженні, а також пов'язана із цим специфіка реалізації судом апеляційної інстанції такого повноваження як скасування рішення суду першої інстанції та залишення заяви без розгляду, аналізуються проблемні питання правового регулювання зазначеного повноваження та пропонуються практичні рекомендації їх вирішення

Ключові слова: суд апеляційної інстанції, повноваження суду, залишення заяви без розгляду, скасування судового рішення, ухвала, цивільний процес

Воробель У. Б.

Применение института оставления заявления без рассмотрения на стадии апелляционного пересмотра судебных решений

Исследуются особенности применения института оставления заявления без рассмотрения на стадии апелляционного пересмотра судебных решений в гражданском процессе, а также связанная с этим специфика реализации судом апелляционной инстанции такого полномочия как отмена решения суда первой инстанции и оставления заявления без рассмотрения, анализируются проблемные вопросы правового регулирования отмеченного полномочия и предлагаются практические рекомендации их решения

Ключевые слова: суд апелляционной инстанции, полномочия суда, оставления заявления без рассмотрения, отмена судебного решения, постановление, гражданский процесс

Vorobel U. B.

Enforcement of the institution of abandonment of the claim without consideration at the stage of the appellate review of judicial decisions

The enforcement features of the institution of abandonment of the claim without consideration at the stage of the appellate review of judicial decisions, as well as peculiarities of the implementation of such powers of Court of appeal as reversal of a judgment of the Court of original jurisdiction and abandonment of the claim without consideration are researched. The issues of legal regulation of specified powers are analyzed and practical recommendations of their solution are suggested

Key words: Court of appeal, powers of the court, abandonment of the claim without consideration, reversal of the judicial decision, judgment, civil proceedings